ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ СПРАВЛЯННЯ ПЛАТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНЕ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

доц. **Сабадаш В.В.**, *студент* **Сопрун Н.М.**

На сучасному етапі свого розвитку людство зі всією очевидністю відчуває глобальну кризу у всіх сферах своєї діяльності - екологічній, соціальній, демографічній і економічній. Особливо гостро заявили про себе екологічні проблеми, пов'язані з раціональним використанням природно-ресурсного потенціалу і забрудненням навколишнього середовища. Глибока дисгармонія у взаємостосунках людини і природи, що склалася, є наслідком ігнорування цивілізацією законів функціонування біосфери, урахування дії яких потребує реалізації довгострокових заходів на фоні переважання короткострокових і середньострокових інтересів людства.

Саме тому важливим напрямком узгодження економічних та екологічних інтересів суспільства, концентрації коштів для вирішення регіональних проблем є запровадження плати за спеціальне природокористування.

У світовій практиці плата як економічний інструмент управління природокористуванням застосовується досить давно, а у вітчизняній – набула поширення тільки з початку 1990-х років, коли відповідні положення було вміщено в Законі «Про охорону навколишнього природного середовища» і розпочався процес перебудови економіки України на ринкових засадах. В екологічному законодавстві збір за спеціальне природокористування належить до основних принципів охорони навколишнього природного середовища (ст. 3 Закону «Про охорону навколишнього природного середовища»), визнається складовою екологічної політики держави і в цій якості має сприяти сталому розвитку шляхом узгодження економічних і екологічних інтересів суспільства. У найзагальнішому вигляді роль плати за спеціальне природокористування як господарського інструменту управління полягає, зокрема, у стимулюванні раціонального використання природних ресурсів унаслідок економічного тиску на суб'єктів господарювання – користувачів цих ресурсів; формуванні екологічного світогляду. Сучасна правова концепція плати за спеціальне природокористування, що побудована на еколого-економічній оцінці природних ресурсів, замінила собою підхід до них

виняткова як до економічних ресурсів та їх оцінку в цій якості, яка включала в себе витрати на добування, переробку, переміщення й узалежнювала соціальну цінність природних ресурсів від економічної ефективності їхнього використання.

Нині вже не точаться дискусії про доцільність чи недоцільність запровадження плати за природокористування, вони відійшли в минуле. Натомість триває процес адаптації економічних методів управління в цій сфері до особливостей її організації у країні, вивчення відповідної практики, у тому числі правозастосовчої.

Плата за використання природних ресурсів має різне призначення. Через механізм визначення її нормативів вона орієнтує відповідних суб'єктів на використання не тільки тих природних ресурсів, доступ до яких простіший (а саме вони найпривабливіші з точки зору своєї продуктивності та можливості відтворення), а й інших, що мають менш привабливі якості. Отже, така плата повинна або економічно урівняти всіх природокористувачів, або нагадати їм про інші, не такі економічно обтяжливі варіанти вибору природних ресурсів, що можуть використовуватися для відповідних цілей.

Збір за користування природними ресурсами у сфері їхньої охорони, відновлення раціонального використання призначений також сприяти узгодженню суспільних та індивідуальних інтересів суб'єктів. Адже механізм установлення цього збору створено із зважанням на те, що суб'єкти господарювання, видобуваючи природні ресурси, виконують відповідне соціальне замовлення. Тому не тільки вони, а й суспільство загалом є відповідальним за продовження експлуатації природних ресурсів, унаслідок чого чиниться тиск на природу, погіршуються екологічні умови життєдіяльності людини, а отже, постає потреба у їх відновленні, коштах та інших засобах, що мають іти на природоохоронні цілі.

Підсумовуючи, можна констатувати, що основне призначення плати за користування природними ресурсами - позитивно впливати на економічну мотивацію суб'єктів, котрі отримали ці ресурси в цільове використання. Необхідно впорядкувати законодавче регулювання відносин, що виникають у зв'язку зі справлянням платежів (зборів) за спеціальне природокористування. Основним завданням тут є забезпечення систематизації норм, що регулюють окремі види платежів у цій сфері.